

การประเมินผลลัพธ์ในการพัฒนาสาธารณสุขจังหวัดเลย Outcome of Public Health Development at Loei province

เพ็ญจิต ลำมะยศ* วทม.(สาธารณสุข)
ปานิศ อุทกบุญ* ศสม.(สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานพัฒนาสาธารณสุขจังหวัดเลย ตามแผนการตรวจราชการและนิเทศงานระดับกระทรวง ช่วงสิ้นปีงบประมาณ 2550 ใน 3 ประเด็น ได้แก่ การได้รับข่าวสารด้านสุขภาพ ความรู้และพฤติกรรมสุขภาพ และความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของบุคลากรสาธารณสุขในสถานบริการสาธารณสุขจังหวัดเลย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม กลุ่มละ 768 คน ใน 96 หมู่บ้านของจังหวัดเลยโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารด้านสุขภาพจากโทรทัศน์ ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องที่สาธารณสุขต้องลงดำเนินการเชิงรุกในพื้นที่ 2) ความรู้ด้านสุขภาพพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้ที่ไม่ถูกต้องเรื่องสารปนเปื้อนในอาหาร สัญลักษณ์และป้ายมาตรฐานอาหารปลอดภัย และปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ผลการวิเคราะห์การได้รับข่าวสารด้านสุขภาพกับความรู้ด้านสุขภาพ (เอชไอวี สารปนเปื้อนในอาหาร ป้ายมาตรฐานอาหารปลอดภัย)พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกประเด็น

3) พฤติกรรมสุขภาพพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมสุขภาพเหมาะสมเรื่องการจัดการความเครียด การได้รับการตรวจคัดกรองโรคไม่ติดต่อ และการป้องกันโรคไข้เลือดออก ในขณะที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเรื่อง การป้องกันอุบัติเหตุจากการขับขี่รถยนต์ การสูบบุหรี่ การบริโภคเกลือไอโอดีน และการบริโภคอาหารที่เสี่ยงต่อสุขภาพ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพกับพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า พฤติกรรม การป้องกันโรคไข้เลือดออก การออกกำลังกาย การบริโภคเกลือเสริมไอโอดีน และการจัดการความเครียด มีความสัมพันธ์กับการได้รับข่าวสาร ๔ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า การได้รับการสอนความรู้และฝึกทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีอายุ 35 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 4) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุขในสถานบริการสาธารณสุข พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจ ๕ ในภาพรวม ร้อยละ 77.20

ผลการศึกษาสະท้อนให้เห็นว่า หน่วยงานระดับ

* สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย

วารสาร สุขภาพภาคประชาชน ภาคอีสาน

กระทรวง กรม กอง ควรสนับสนุนงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านสุขภาพแก่ประชาชนทางโทรทัศน์ ในส่วนของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย ควรกำหนดยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนางานสาธารณสุข

Abstract

This study aimed to determine the outcome of health services development ,affected Loei people at the end of fiscal year 2007 followed the evaluation and inspection plan of public health ministry , in 3 aspects: 1) health information perception 2) knoweledge and health behaviors 3) satisfaction on health services of health personel in public health agencies. The data was derived from 768 questionnaires per group for 6 groups taken from 96 villages by multi-stages random sampling. The study showed: 1) Health information perception: television media was the most popular source of health information except the special health campaigns from ministry of health on diabetes, hypertension, cervical cancer, breast cancer, and dengue fever which these information were directly from the health personel and health volunteers. 2) Health knowledge : most people misconcepted on food safety (food contaminated hazard , quality quarantine symbol) and risk factors of HIV infection. Statistic show significant relationship between health information perception and health knowledgement at level .05 at all items. 3) Personal health behaviors : most people had good behaviors in stress management, non - communicating diseases screening and dengue fever prevention but they had poor behaviors in preventive measures on accidental from vehicle riding, smoking, iodized salt consumption and high risk food consumption. Study showed significant relationship between health information perception and health behaviors to dengue fever protection behavior, physical activity, iodized salt consumption and stress management at level .05.

Relation were found between knowledge, teaching and practical skills to breast cancer screening pratice in women above 35 year - old at level .05. 4) People satisfied on health care services from health personel in all public health agencies at 77.20 percent. According to the study, the findings indicates that it is important for all public health sectors (ministry, departments, and sub-divisions) should pay special attention to offer financial support for providing health information via television media. And there should be special strategic plans for health promotion from Loei provincial health office.

บทนำ

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ทำให้ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ ต้องจัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการ และเน้นการทำงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ส่งผลให้หน่วยงานต่าง ๆ ต้องเร่งรัดการดำเนินงานให้บรรลุตามตัวชี้วัดซึ่งมีอยู่มากมายให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด โดยอาจไม่ได้คำนึงถึงผลลัพธ์และไม่ได้ทำความเข้าใจหรือให้ความรู้แก่ประชาชน¹ อย่างเพียงพอ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลยได้ดำเนินการพัฒนาสาธารณสุขโดยมุ่งเน้นการบรรลุตามตัวชี้วัดในคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดเลย และตามแผนการตรวจราชการและนิเทศงานของกระทรวงสาธารณสุข การดำเนินงานในหลายปีที่ผ่านมา งานส่วนใหญ่บรรลุเกณฑ์ตามตัวชี้วัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีงบประมาณ 2549 และในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปีงบประมาณ 2550 การดำเนินงานผ่านเกณฑ์เป้าหมายในเกือบทุกตัวชี้วัด (56 ใน 62 ตัวชี้วัด)² รวมทั้งจากสรุปผลการให้บริการของสถานบริการสาธารณสุขทุกแห่งในจังหวัดเลยพบว่า มีผู้มารับบริการสุขภาพทุกประเภทเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน³ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบรรลุตัวชี้วัด

ต่าง ๆ ด้านสาธารณสุขที่ผ่านมานั้นไม่สามารถลดการเจ็บป่วยของประชาชนในจังหวัดเลยได้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะประเมินผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามแผนงานโครงการเพื่อการบรรลุเกณฑ์ตัวชี้วัดต่าง ๆ ว่า ส่งผลต่อความรู้และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนเพียงใด รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของประชาชนในการเข้ารับบริการด้านสุขภาพ ในสถานบริการสาธารณสุขสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนพัฒนาสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลลัพธ์ในการพัฒนางานสาธารณสุขจังหวัดเลยใน 3 ประเด็น คือ

- 1) การรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพของประชาชน
- 2) ความรู้และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน
- 3) ความพึงพอใจในการรับบริการที่สถานบริการสาธารณสุขสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย
- 4) ศึกษาความสัมพันธ์ของการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพกับความรู้และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน

วิธีการศึกษา

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ๆ คือ ประชาชนอายุ 6-9 ปี ประชาชนอายุ 10-14 ปี ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป สตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป ประชาชนอายุ 40 ปีขึ้นไป และประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มาใช้บริการด้านสุขภาพในสถานบริการสาธารณสุขสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลยในรอบ 3 เดือน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเลยในช่วง กันยายน - ตุลาคม 2550 ทุกคน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 768 คน คือ ประชาชนอายุ 6-9 ปี ประชาชนอายุ 10-14 ปี ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป สตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป และประชาชนอายุ 40 ปีขึ้นไป และประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มาใช้บริการด้านสุขภาพในสถานบริการสาธารณสุขสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลยในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซีและ

มอร์แกน (อ้างในบุญชุม ศรีสะอาด)⁴ และเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีก 1 เท่าตัวเพื่อลดความคลาดเคลื่อนได้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 768 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยกำหนดให้ทุกอำเภอเป็นหน่วยในการศึกษา (Unit of analysis) กำหนดจำนวนตำบลตัวอย่าง ร้อยละ 30 ของตำบลในทุกอำเภอ สุ่มตำบลตัวอย่างโดยการจับสลากชื่อตำบล ได้ตำบลตัวอย่างทั้งหมด 28 ตำบล กำหนดหมู่บ้านตัวอย่างร้อยละ 30 ของหมู่บ้านในตำบลตัวอย่าง สุ่มหมู่บ้านตัวอย่างโดยการจับสลากชื่อหมู่บ้านในตำบลตัวอย่าง ได้หมู่บ้านตัวอย่างจำนวน 96 หมู่บ้าน กำหนดขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่มประชากร หมู่บ้านละ 8 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สำหรับประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่เป็นผู้แทนครัวเรือน เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การบริโภคเกลือของครัวเรือน ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน 15 ปีขึ้นไป ที่เป็นผู้แทนครัวเรือนที่ถูกสัมภาษณ์ ส่วนที่ 3 เป็นชุดคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะแบ่งเป็น 4 ชุด คือ ชุดคำถามสำหรับเด็กอายุ 10-14 ปี เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการออกกำลังกาย และการเป็นสมาชิกชมรม To Be No.1 ชุดคำถามสำหรับผู้ปกครองเด็กอายุ 6-9 ปี เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการออกกำลังกายของเด็ก ชุดคำถามสำหรับสตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการตรวจคัดกรองโรคมะเร็งปากมดลูก และการได้รับการสอนและฝึกทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และชุดคำถามสำหรับประชาชนอายุ 40 ปีขึ้นไปเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการตรวจคัดกรองโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามสำหรับประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่เคยมาใช้บริการที่สถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดเลยในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยพนักงาน

สัมภาษณ์ที่ผ่านการอบรมแล้ว และควบคุมคุณภาพข้อมูล โดยการควบคุมงานภาคสนาม (Field interviewer) ซึ่งผู้ควบคุมงานภาคสนาม คือ นักวิชาการสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานที่งานพัฒนาศาสตร์สาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย

4) การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติพื้นฐานได้แก่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพกับความรู้และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนใช้สถิติ ไคสแควร์ (Chi-square test)

ผลการศึกษา

ประชาชนกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไปเป็นผู้แทนครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรกรรม ผลการศึกษามีดังนี้

1) การได้รับข่าวสารด้านสุขภาพของประชาชน พบว่า ข่าวสารด้านสุขภาพที่ประชาชนได้รับมาก 5 อันดับแรก คือ โรคไข้เลือดออก ร้อยละ 98.3 โทษของบุหรี่ และโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ร้อยละ 95.6 เท่ากัน โทษของการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ 93.9 และโรคเอดส์ ร้อยละ 93.8 ส่วนข่าวสารที่ได้รับน้อยที่สุด 5 อันดับ คือ เรื่องป้ายมาตรฐานอาหาร/สถานที่จำหน่ายอาหารปลอดภัย ร้อยละ 59.2 การบำบัดความเครียด ร้อยละ 72.6 สารปนเปื้อนในอาหาร ร้อยละ 75 การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัย ร้อยละ 79.8 และโรคขาดสารไอโอดีน ร้อยละ 86.1 สื่อที่ประชาชนได้รับข่าวสารมากที่สุด คือ โทรทัศน์ ยกเว้นข่าวสารในเรื่องที่บุคลากรสาธารณสุขต้องออกให้บริการเชิงรุกในพื้นที่ ได้แก่ บริการตรวจคัดกรองโรคมะเร็งปากมดลูก มะเร็งเต้านม เบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคไข้เลือดออก ที่พบว่าประชาชนส่วนมากได้รับข่าวสารจากสื่อบุคคลคือ บุคลากรสาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุข

2) ความรู้เรื่องสุขภาพของประชาชน พบว่า ประชาชนสามารถบอกชื่อหรือประเภทอาหารที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนได้ถูกต้องตามลำดับ คือ ยาฆ่าแมลงถูกต้องร้อยละ 79.5 สารเร่งเนื้อแดงร้อยละ 54.2 สารปนเปื้อนฟอร์มาลีนร้อยละ 30.5 สารฟอกขาวร้อยละ 20.5 สารบอแรกซ์ ร้อยละ 19.1 และสารกันราร้อยละ 17.9 สำหรับความรู้เรื่องสัญลักษณ์หรือป้ายมาตรฐานเกี่ยวกับอาหารปลอดภัย ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 63.5 รู้จักสัญลักษณ์อย. รองลงมา รู้จักป้ายอาหารสะอาด รสชาติอร่อย ร้อยละ 38.6 ส่วนความรู้เรื่องปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ประชาชนมีความรู้ถูกต้อง (ตอบได้ถูกต้องทุกข้อ) เพียงร้อยละ 20.1 โดยมีความรู้มากที่สุดเรื่องการใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่นทำให้ติดเชื้อ ร้อยละ 95.7 ในขณะที่ มีความรู้ไม่ถูกต้องในเรื่องการถูกยุงที่กัดผู้ติดเชื้อเอดส์แล้วมากัดตัวเองทำให้ติดเชื้อ ร้อยละ 35.6

3) พฤติกรรมสุขภาพของประชาชน

กลุ่มประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่า มีการออกกำลังกายอย่างมีรูปแบบร้อยละ 45.3 และออกกำลังกายเคลื่อนไหวตามเกณฑ์ร้อยละ 38.2 มีการบริโภคเกลือเสริมไอโอดีนร้อยละ 75.7 โดยบริโภคเป็นประจำร้อยละ 32.5 และจากการสุ่มตรวจคุณภาพเกลือในครัวเรือนที่ใช้เกลือเสริมไอโอดีน พบว่า เป็นเกลือที่มีไอโอดีนตามมาตรฐาน (ไม่น้อยกว่า 30 ppm) เพียงร้อยละ 53.1 มีการบริโภคอาหารที่ปรุงไม่สุก คือ เนื้อวัวและหมู อาหารที่ปรุงประกอบจากปลา และอาหารประเภทหอย/ปู/กุ้ง ร้อยละ 63.3, 83.1 และ 61.6 ตามลำดับ มีประชาชนส่วนน้อยที่มีนิสัยการบริโภคอาหารที่ไม่เสี่ยงต่อการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ หลอดเลือดในสมอง เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และมะเร็ง และพบว่า มีประชาชนร้อยละ 30 ที่บริโภคอาหารหลักครบ 5 หมู่ใน 1 วันเป็นประจำ มีพฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหารด้วยน้ำและสบู่เป็นประจำร้อยละ 24.4 ล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระด้วยน้ำและสบู่เป็นประจำร้อยละ 90.1 ล้างผักสดและผลไม้สดก่อนรับประทานด้วยน้ำเปล่าเป็นประจำ ร้อยละ 88.6 และ 58.4 ตามลำดับ การดูเครื่องหมาย อย. ก่อนซื้อผลิตภัณฑ์อาหารบรรจุหีบห่อทุกครั้งร้อยละ 34.7 เมื่อมี

ความเครียดสามารถจัดการความเครียดได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 76.1 สวมหมวกนิรภัยเมื่อขับขี่จักรยานยนต์เป็นประจำร้อยละ 31.5 คาดเข็มขัดนิรภัยเมื่อขับขี่รถยนต์เป็นประจำร้อยละ 57.5 ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ก่อนขับขี่จักรยานยนต์ภายใน 1 ชั่วโมง ร้อยละ 17.7 การสูบบุหรี่

ร้อยละ 10.6 นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ดูแล ภาชนะชั่งน้ำในบ้านไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายครบ ทุกภาชนะร้อยละ 94.0 มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมบริเวณ บ้านไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ร้อยละ 98.4 และ ป้องกันยุงกัดเวลาตอนกลางวันร้อยละ 99.5 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม

พฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม	จำนวน	ร้อยละ
1. ออกกำลังกายตามเกณฑ์	644	83.5
2. บริโภคเกลือเสริมไอโอดีนเป็นประจำ	245	32.5
3. รับประทานอาหารที่ไม่เสี่ยงต่อการเป็นโรกระบบทางเดินอาหาร/हनอนพยาธิ		
- อาหารประเภทเนื้อสัตว์ (วัว หมู) ปิ้งสุก	278	36.7
- ปลา/ปลาร้า/ปลาต้ม ปิ้งสุก	130	16.9
- หอย/ปู/กุ้ง ปิ้งสุก	294	38.4
4. หลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง		
- ไม่รับประทานอาหารแปรรูป เช่น เนื้อเค็ม ปลาเค็ม	108	14.0
- ไม่รับประทานอาหารปิ้งย่าง รมควัน	14	1.8
- ไม่รับประทานอาหารที่ปรุงด้วยกะทิ	106	13.7
- ไม่รับประทานอาหารไขมันสูง	129	16.7
- ไม่รับประทานอาหารที่ปรุงด้วยน้ำมัน	35	4.6
- ไม่รับประทานขนมหวาน	62	8.0
- ไม่ดื่มกาแฟ	489	63.4
- ไม่ดื่มชา	621	80.6
- ไม่ดื่มแอลกอฮอล์	283	36.8
- ไม่ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง	536	69.9
5. รับประทานอาหารหลักครบ 5 หมู่ ต่อวัน	230	30.0
6. ล้างมือก่อนรับประทานอาหารด้วยน้ำและสบู่ทุกครั้ง	188	24.4
7. ล้างมือด้วยสบู่หลังการถ่ายอุจจาระทุกครั้ง	694	90.1
8. ล้างผัก ผลไม้ก่อนรับประทานเป็นประจำ		
- ผักสด	678	88.6
- ผลไม้	450	58.4
9. การดู/อ่าน เครื่องหมายคุณภาพเมื่อซื้อผลิตภัณฑ์อาหารบรรจุหีบห่อเป็นประจำ		
- เครื่องหมาย อย.	252	34.7
- วันผลิต/วันหมดอายุ	237	32.6
10. การจัดการความเครียดด้วยวิธีที่ถูกต้อง	397	76.1

ตารางที่ 1 ร้อยละของประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม (ต่อ)

พฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม	จำนวน	ร้อยละ
11. สวมหมวกนิรภัยเมื่อขับขี่รถจักรยานยนต์เป็นประจำ	155	31.5
12. คาดเข็มขัดนิรภัยเมื่อขับขี่รถยนต์เป็นประจำ	61	57.5
13. การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเป็นประจำ		
- ดูแลภาชนะขังน้ำไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายครบทุกภาชนะ	725	94.0
- กำจัดขยะ/เศษภาชนะบริเวณบ้านไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย	754	98.4
- ป้องกันยุงกัดเมื่อนอนตอนกลางวัน	767	99.5
14. ไม่สูบบุหรี่	682	89.4
15. ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	537	70.9
16. ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ก่อนขับขี่ยานยนต์ภายใน 1 ชั่วโมง	181	82.3

สตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป พบว่า ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกร้อยละ 85.1 ได้รับการสอนเรื่องการตรวจเต้านมตนเองร้อยละ 84.1 มีการตรวจเต้านมตนเองร้อยละ 81.5 และเมื่อให้สถิติการตรวจด้วยตนเองพบว่าถูกต้องเพียงร้อยละ 32.7

ประชาชนอายุ 40 ปีขึ้นไป พบว่า ได้รับการตรวจคัดกรองโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ร้อยละ 95.3 และ 97.7 ตามลำดับ

ประชาชนอายุ 6-9 ปีขึ้นไป พบว่า มีพฤติกรรมออกกำลังกายแบบออกแรงเคลื่อนไหวตามเกณฑ์ร้อยละ 98.4

ประชาชนอายุ 10-14 ปี พบว่า เป็นสมาชิกชมรม To Be No.1 ร้อยละ 19.4 และมีการออกกำลังกายตามรูปแบบและออกแรงเคลื่อนไหวตามเกณฑ์ร้อยละ 96.2

4) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุขในสถานบริการสาธารณสุขสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย

พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุขในสถานบริการทุกระดับในภาพรวมร้อยละ 77.2 โดยมีความพึงพอใจต่อการบริการในสถานีนามัย ร้อยละ 76.4 โรงพยาบาลชุมชนร้อยละ 78.21 และโรงพยาบาลทั่วไป (รพ.เลย) ร้อยละ 74.95

การบริการที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุดด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของสถานีนามัย คือ การให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตร/อัธยาศัยดี ด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.72 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ คือ ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษา คะแนนเฉลี่ย 3.73 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ โทรศัพท์สาธารณะ คะแนนเฉลี่ย 3.74

การบริการที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุดด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของโรงพยาบาลชุมชนคือการให้บริการด้วยความรวดเร็ว คะแนนเฉลี่ย 3.76 ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการคือ ระยะเวลาการรอคอยการตรวจร่างกายและรอรับยาคะแนนเฉลี่ย 3.74 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ความเพียงพอของที่นั่งสำหรับผู้มาใช้บริการคะแนนเฉลี่ย 3.8

การบริการที่ประชาชนพึงพอใจน้อยที่สุดด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของโรงพยาบาลเลย คือ การดูแลเอาใจใส่อย่างกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ ด้วยคะแนนเฉลี่ย 3.67 ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการคือระยะเวลาการรอคอยการตรวจร่างกายและรอรับยา คะแนนเฉลี่ย 3.52 และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกคือ สถานที่จอดรถเพียงพอคะแนนเฉลี่ย 3.47

5) ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพกับความรู้และพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า การได้รับ

ข่าวสารเรื่องสารปนเปื้อนในอาหาร สัญลักษณ์และป้ายมาตรฐานอาหารปลอดภัย และปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี มีความสัมพันธ์กับการมีความรู้ ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการได้รับข่าวสารสาธารณสุขเรื่องการออกกำลังกาย การจัดการความเครียด การป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โรคขาดสารไอโอดีนมีความสัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมสุขภาพที่เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการได้รับการสอนเรื่องการตรวจเต้านมด้วยตนเองในสตรีอายุ 35 ปีขึ้นไปมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ <.05 ในขณะที่การได้รับข่าวสารด้านสุขภาพเรื่องการเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์และปลอดภัย โทษของบุหรี่ การป้องกันอุบัติเหตุจากการขับขี่ยานยนต์ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมมารับประทานอาหารที่ปลอดภัย การสูบบุหรี่ การใช้อุปกรณ์นิรภัยขณะขับขี่ยานยนต์

การอภิปรายผล

การได้รับข่าวสารด้านสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับจากสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นสื่อที่ประชาชนนิยมดู การประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ให้เข้าถึงประชาชนในวงกว้างควรจะต้องพิจารณาสื่อโทรทัศน์เป็นสิ่งแรก แต่เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์มีข้อจำกัดต้องใช้งบประมาณสูง หากจะเพิ่มความถี่หรือเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์⁽⁵⁾ ดังนั้นเพื่อให้การประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านสุขภาพทางโทรทัศน์เกิดความคุ้มค่า ควรจะกำหนดเนื้อหาประเด็นการประชาสัมพันธ์ที่กระชับ น่าสนใจ ได้สาระสำคัญและควรกำหนดช่วงประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนนิยมที่สุด คือ ช่วงโฆษณาครั้งละครหลังข่าวภาคค่ำ สำหรับผลการศึกษาที่พบว่า ข่าวสารด้านสุขภาพบางเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อบุคคล คือ บุคลากรสาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขนั้น เนื่องมาจากเรื่องดังกล่าวเป็นภารกิจเชิงรุกที่บุคลากรสาธารณสุขต้องออกดำเนินการในพื้นที่ ได้แก่ เรื่องการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เบาหวาน ความดันโลหิตสูง การสอนและฝึกทักษะให้ตรวจเต้านมตนเอง และเรื่องการป้องกัน

ควบคุมโรคไข้เลือดออก

ความรู้เรื่องสุขภาพที่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความรู้เรื่องสารปนเปื้อนในอาหารและรู้จักสัญลักษณ์และป้ายมาตรฐานอาหารปลอดภัยน้อยนั้น สอดคล้องกับการได้รับข่าวสารเรื่องดังกล่าวที่ติดอันดับ 1 ใน 5 เรื่องที่ประชาชนได้รับข่าวสารน้อยที่สุด และเนื่องจากเรื่องดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดสำคัญทั้งตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดเลยและตามแผนการตรวจราชการและนิเทศงานของกระทรวงสาธารณสุข เจ้าหน้าที่จึงมีการเร่งรัดการดำเนินงานตามตัวชี้วัดให้ผ่านเกณฑ์โดยอาจขาดความใส่ใจในการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนได้

ความรู้เรื่องปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีนั้น จะพบว่าเรื่องการใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่น การไม่ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีไข้วรยา ประชาชนส่วนใหญ่จะทราบดี เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์กันมาก ส่วนความรู้เรื่องยุงเป็นพาหะของโรคเอชไอวีหรือการร่วมรับประทานอาหารหรือดื่มน้ำแก้วเดียวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีโอกาสติดเชื้อเอชไอวีได้นั้น ประชาชนโดยทั่วไปจะขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่มุ่งไปที่การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี จึงทำให้ประชาชนส่วนมากที่เข้าใจผิดยังมีความรู้สึกรังเกียจและไม่อยากสังสรรค์หรือเข้าใกล้ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอชไอวี

พฤติกรรมสุขภาพ จากที่พบว่าพฤติกรรมกรมการบริโภคเกลือเสริมไอโอดีนเป็นประจำน้อย เนื่องจากระยะหลังมีการประชาสัมพันธ์เรื่องนี้น้อยลงกว่าใน 10 ปีที่ผ่านมาซึ่งพบภาวะการขาดสารไอโอดีนในนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเลยจำนวนมากเกินเกณฑ์ที่กำหนด และปัจจุบันประชาชนหันมานิยมการบริโภคเครื่องปรุงรส เช่น น้ำปลา ซอส ซีอิ๊วขาว กันมาก เพราะมีรสชาติอร่อยกลมกล่อมกว่าเกลือ ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขอาจต้องหันมาทบทวนเรื่องความเป็นไปได้ในการกำหนดให้เจ้าของกิจการเครื่องปรุงรสเหล่านี้เติมไอโอดีนในผลิตภัณฑ์รวมทั้งการใช้ไอโอดีนผสมในน้ำดื่มให้แก่เด็กในโรงเรียนอีกครั้ง แทนการใช้แนวทางเดิม ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน

สำหรับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคหอนอนพยาธิ โรคทางเดินอาหาร หรือโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ รวมทั้งการป้องกันอันตรายจากการขับชี่ยานยนต์ นั้น ควรจะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างจริงจัง และศึกษารูปแบบที่ให้ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินการ ควบคู่ไปกับการปูพื้นฐานพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องในเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในระบบการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริง เพื่อการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืนของประชาชนไทย

ความพึงพอใจของประชาชนในการรับบริการด้านสุขภาพจากบุคลากรสาธารณสุขในสถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ จากที่พบว่า คะแนนที่ได้โดยเฉลี่ยแต่ละด้านไม่อยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากประชาชนมาใช้บริการจำนวนมากขึ้นกว่า 3 เท่าตัว หลังจากมีโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในปีงบประมาณ 2545 ในขณะที่จำนวนผู้ให้บริการและวัสดุอุปกรณ์ในการให้บริการมีค่อนข้างจำกัด จึงทำให้การบริการอาจไม่สามารถสนองต่อความต้องการของผู้มารับบริการได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตามสถานบริการทุกระดับควรนำข้อมูลไปปรับปรุงบริการให้สอดคล้องความต้องการของประชาชนต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพกับความรู้และพฤติกรรมสุขภาพนั้น พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับความรู้ในทุก

ประเด็นนั้น แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานสาธารณสุขทุกระดับจะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง ส่วนเรื่องที่ได้พบว่าการได้รับข่าวสารด้านสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพนั้น เป็นข้อมูลบ่งชี้ว่า หน่วยงานสาธารณสุขจำเป็นจะต้องหามาตรการอื่นเพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้อง นอกเหนือจากการให้ความรู้

ข้อเสนอแนะ

1) การให้ข่าวสารด้านสุขภาพทางโทรทัศน์น่าจะ เป็นทางเลือกสำคัญของหน่วยงานระดับกระทรวง กรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างสุขภาพ เช่น สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ ในการให้ข่าวสารและ ความรู้แก่ประชาชน แม้ว่าจะต้องใช้งบประมาณที่สูง เนื่องจากประชาชนนิยมดูโทรทัศน์ โดยเฉพาะละครหลังข่าวภาค ซึ่งหากจัดเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ในการสร้างสุขภาพอย่างน่าสนใจออกเผยแพร่ จะส่งผลต่อการมี พฤติกรรมสุขภาพที่ดีของประชาชนในวงกว้าง

2) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดต้องกำหนด ยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของ ประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนางานสาธารณสุข และแสวงหาการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหารูปแบบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ของประชาชนให้เหมาะสม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

บรรณานุกรม

1. อรอนงค์ ดิเรกบุษราคม และ นิภรณ์ สัตนหจรียา. **เบาหวานจะรุกรานหรือจะรุกรเบาหวาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: อุษากกรพิมพ์, 2550
2. งานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย. **สรุปผลการดำเนินงานตามแผนการตรวจราชการและนิเทศงานรอบที่ 2 ประจำปี 2550**. มิถุนายน 2550
3. งานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย. **สรุปรายงานประจำปี 2550**. ธันวาคม. (เอกสารอัดสำเนา). 2550.
4. บุญชุม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม 2532
5. กองแผนงานและวิชาการ, สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. **สรุปผลการดำเนินการ Food Safety ปีงบประมาณ 2548**. ธันวาคม 2548

